

УДК 370.182

SPIRITUAL AND INTELLECTUAL DEVELOPMENT OF YOUNG RESEARCHERS IN THE PROCESS OF THEIR SCIENTIFIC FORMATION IN INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION

Dubasenyuk O. A.

doctor of pedagogical sciences, professor,
professor of the department of professional and pedagogical, special education, andragogy and management,
Zhytomyr Ivan Franko State University, Zhytomyr, Ukraine
ORCID: 0000-0002-9447-4527

Voznyuk O. V.

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor of the Department of English with Teaching Methods in Preschool and Primary Education,
Zhytomyr Ivan Franko State University, Zhytomyr, Ukraine
ORCID: 0000-0002-4458-2386

ДУХОВНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ РОЗВИТОК МОЛОДИХ ДОСЛІДНИКІВ У ПРОЦЕСІ ЇХ НАУКОВОГО СТАНОВЛЕННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Дубасенюк О. А.

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри професійно-педагогічної, спеціальної освіти, андрагогіки та управління,
Житомирський державний університет ім. Івана Франка, м. Житомир, Україна

Вознюк О. В.

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри англійської мови з методиками викладання у дошкільній та початковій освіті,
Житомирський державний університет ім. Івана Франка, м. Житомир, Україна

On the basis of the analysis of scientific and pedagogical literature and the practice of research activity, the peculiarities of the spiritual and intellectual development of young researchers in the process of their scientific formation were revealed. It has been proven that the level of their methodological culture is the basis of the spiritual and intellectual development of education seekers as a systematic factor that ensures the systematization of cognitive and value-oriented strategies, relevant knowledge and skills, and becomes the core of the personal, professional and scientific development of a teacher-researcher. In this context, spiritual-intellectual development should be built on the basis of systemic, integral, narrative, activity, person-oriented, axiological humanistic, competence-based, cultural, adaptive and other approaches. The functions of methodological culture are singled out, such as worldview, cognitive, prognostic, semiotic, critical-reflexive, creative, and the function of professional self-development of the future teacher, which are directed by the worldview function. In the direction of spiritual and intellectual development, the stages of scientific formation of young researchers are highlighted: 1) entry into scientific and pedagogical activity (comprehension of the basic provisions of scientific and pedagogical activity, acquaintance with the research process); 2) scientific and professional formation (mastery of basic categories, methods of scientific and pedagogical knowledge, motivational and value orientation to scientific research); 3) conscious scientific search (spiritual and intellectual enrichment, mastering the basics of methodological culture, implementation of a research program); 4) scientific maturity (deep awareness of the specifics of pedagogical knowledge, personal growth, mastering cognitive processes and ways of thinking, methodological reflection, obtaining objective research results). The conducted research and taking into account the principles of academic integrity testify to the spiritual and intellectual growth of young researchers, which appears as an effective characteristic of methodological culture, which actualizes scientific and pedagogical thinking and acquires a proactive orientation and predicts their scientific activity.

Keywords: spiritual and intellectual development, young researchers, methodological culture, stages of scientific development, academic integrity

На основі аналізу науково-педагогічної літератури та практики дослідницької діяльності виявлено особливості духовно-інтелектуального розвитку молодих дослідників у процесі їх наукового становлення. Доведено, що основою духовно-інтелектуального розвитку здобувачів освіти постає рівень їх методологічної культури як системотвірний чинник, що забезпечує систематизацію когнітивних та ціннісно-орієнтованих стратегій, відповідних знань та вмінь, постає стрижнем особистісного, професійного та наукового розвитку педагога-дослідника. У цьому контексті духовно-інтелектуальний розвиток має будуватися на засадах системного, інтегрального, наративного, діяльнісного, особистісно орієнтованого, аксіологічного гуманістичного, компетентнісного, культурологічного, адаптивного та інших підходів. Виокремлено функції методологічної культури, такі, як світоглядна, пізнавальна, прогностична, семіотична, критико-рефлексивна, креативна та функція професійного саморозвитку майбутнього педагога, які спрямовуються світоглядною функцією. У напрямі духовно-інтелектуального розвитку виокремлено етапи наукового становлення молодих дослідників: 1) входження у науково-педагогічну діяльність (осмислення основних положень науково-педагогічної діяльності, знайомство з дослідницьким процесом); 2) наукового та професійного становлення (оволодіння базовими категоріями, методами науково-педагогічного

пізнання, мотиваційно-ціннісна спрямованість на науковий пошук); 3) усвідомленого наукового пошуку (духовно-інтелектуальне збагачення, оволодіння основами методологічної культури, здійснення дослідницької програми); 4) наукової зрілості (глибоке усвідомлення специфіки педагогічного пізнання, особистісне зростання, оволодіння когнітивними процесами та способами мислення, методологічна рефлексія, отримання об'єктивних результатів дослідження). Проведене дослідження та врахування принципів академічної доброчесності засвідчують про духовно-інтелектуальне зростання молодих дослідників, що постає як результативна характеристика методологічної культури, яка актуалізує науково-педагогічне мислення та набуває випереджувальну спрямованість і прогнозує їх наукову діяльність.

Ключові слова: духовно-інтелектуальний розвиток, молоді дослідники, методологічна культура, етапи наукового становлення, академічна доброчесність

Вступ. Актуальність проблеми дослідження зумовлена ситуацією воєнного стану в Україні, тенденціями розвитку сучасного суспільства, що актуалізують проблеми конкурентоспроможності й забезпечення успішного наукового становлення молодого дослідника та його духовно-інтелектуальний розвиток, одним із показників якого постає успіх у професійній діяльності та кар'єрі. Модернізація освіти, євроінтеграційні процеси, прагнення до мирного співіснування країн, стабілізації і розвитку всіх сфер життєдіяльності, ставлять нові вимоги до особистості майбутнього фахівця, процесу його професійної та дослідницької підготовки як суб'єктів власної життєдіяльності та майбутньої професійної кар'єри. Окреслена стратегія потребує орієнтації професійної підготовки майбутніх фахівців на професійні цінності, збагачення цього процесу уявленнями про майбутню професійну та наукову кар'єру.

Основною духовно-інтелектуального розвитку молодого дослідника постає його методологічна культура. Велику роль у науковому становленні молодих дослідників, як зазначають В. П. Андрущенко, С. У. Гончаренко, В. Г. Кремень, І. А. Зязюн, В. І. Луговий, Н. Г. Ничкало, Г. П. Васянович, В. П. Сурмін, Д. Б. Чернілевський, О. А. Дубасенюк, О. В. Вознюк та інші, відіграє рівень їх методологічної культури. Академік С. У. Гончаренко зазначає, що без методологічних знань не можна здійснити грамотно будь-яке педагогічне дослідження. Таку грамотність дає володіння методологічною культурою, до якої входять: методологічна рефлексія; здатність до наукового обґрунтування, критичного осмислення і творчого застосування певних концепцій, норм і методів пізнання, управління, конструювання [3, с. 500].

Відповідно освітні процеси впливають на ефективність формування ціннісно-моральних орієнтацій здобувачів освіти. Окресленій проблемі присвячені праці Г. О. Балла, який розглядає орієнтири сучасного гуманізму в суспільній, освітній, психологічній сферах [1], І. Д. Бех досліджує духовність особистості у діяльнісних пріоритетах, духовну цінність особистості у процесуальному вимірі [2]. І. А. Зязюн аналізував такі провідні категорії як науковий світогляд, наукове мислення, наукові знання, здібності, заклав психологічне підґрунтя педагогіки [4]. В. Г. Кремень обґрунтував основи філософії людиноцентризму в освітньому просторі [5].

В. П. Сурмін наголошує, що нині «спостерігається інтенсивний процес проникнення методів і прийомів власне наукової діяльності до інших сфер: освіти, політики, бізнесу і навіть міжособистісних стосунків... Учені привносять до цих сфер новий стиль стосунків, генерують інновації, забезпечують прогнозування розвитку процесів і результатів. Таке зростання масовості наукових кадрів та ускладнення їхньої професійної діяльності потребують удосконалення спеціальної підготовки...» [8, с. 5].

Отже, актуальним постає осмислення процесу наукового становлення молодого дослідника, його духовно-інтелектуальних якостей та виявлення специфіки дослідницької педагогічної діяльності.

Мета дослідження: проаналізувати особливості духовно-інтелектуального розвитку молодого дослідника у процесі його наукового становлення.

Науковцями доведено, що духовно-інтелектуальне становлення молодого дослідника ЗВО може розглядатися як самокероване, цілісне, системне, поліфункціональне, багатовимірне явище. Учені розробляють сучасні моделі фахівця/дослідника на сучасних методологічних засадах: фундаменталізації, гуманізації й гуманітаризації, безперервності, диференціації, диверсифікації, багаторівневості, індивідуалізації, комп'ютеризації тощо. Водночас духовно-інтелектуальну підготовку розглядають як складову методологічної культури, системотвірний чинник, що забезпечує систематизацію когнітивних та ціннісно-орієнтованих стратегій, відповідних знань та вмінь, постає стрижнем особистісного, професійного та наукового розвитку педагога-дослідника. Як складник методологічної культури молодого дослідника духовно-інтелектуальний розвиток має будуватися на засадах системного, інтегрального, наративного, діяльнісного, особистісно орієнтованого, аксіологічного гуманістичного, компетентнісного, культурологічного, адаптивного підходів.

Відзначимо, що духовно-інтелектуальний розвиток молодих науковців передбачає не тільки сформовану систему знань та вмінь в окресленій сфері, але й відповідні якості (цілеспрямованість, умотивованість, відповідальність, наполегливість, організованість, ціннісні орієнтації), що значно підвищує рівень професійної підготовки майбутніх фахівців/науковців.

Проблемі особистісного духовного зростання присвячені роботи С. Д. Максименка, Г. О. Балла,

І. Д. Беха, Г. С. Костюка, В. В. Рибалка, А. Маслоу, Г. П. Шевченко; з проблем креативності та творчості — праці О. Є. Антонової, Дж. Гілфорда, Н. В. Кічук, Е. П. Торренса; з проблем акмеології — О. В. Вознюка, В. М. Гладкової, Н. Г. Сидорчук, В. О. Огнев'юка та ін. Самореалізація здійснюється через практичну діяльність, зокрема різні проєктні завдання, кейс-завдання, вирішення педагогічних ситуацій, застосування інноваційних технологій, зокрема — інтерактивні, медіатехнології, інформаційно-комунікаційні технології. Майбутні педагоги впроваджують у педагогічну практику набуті знання, розвивають ціннісно-моральні якості, професійні вміння та навички.

Таким чином, відбувається процес неперервної самоосвіти та саморозвитку здобувачів вищої освіти впродовж життя. Тільки за цієї умови майбутні фахівці можуть набути професійну компетентність та педагогічну майстерність.

Ми погоджуємося з О. О. Лаврентьевою, яка аналізуючи особливості методологічної культури, виділяє відповідний системотвірний чинник — специфічний для сфери освіти стиль мислення — це визначені, сформовані та інтеріоризовані орієнтири, які становлять регулятивно-ціннісну основу мислення педагога. Духовно-інтелектуальний розвиток молодого дослідника на основі висновків ученої можна розглядати у контексті функцій методологічної культури як світоглядну, пізнавальну, прогностичну, семіотичну, критико-рефлексивну, креативну та функцію професійного саморозвитку педагога, які спрямовуються світоглядною функцією.

На основі концептуальних положень науковцем обґрунтовано структурно-критеріальні компоненти методологічної культури і, відповідно, духовно-інтелектуального розвитку: мотиваційно-ціннісний (інтеріоризовані суспільно-педагогічні та науково-дослідницькі мотиви, норми й цінності), інтелектуально-когнітивний (спеціальні знання, необхідні для ефективного здійснення методологічної діяльності), діяльнісно-практичний (методологічні вміння й система методологічних компетентностей) та творчо-рефлексивний (методологічні здібності й індивідуально-гносичні риси особистості) [7].

Відтак, духовно-інтелектуальний розвиток постає як результативна характеристика методологічної культури, яка актуалізує науково-педагогічне мислення та набуває випереджувальну спрямованість і прогнозує наукову діяльність молодого дослідника. Потребує уваги та подальшого дослідження проблема співвідношення соціальних, зокрема емпатійних, рефлексивних та прогностичних компонентів інтелектуального розвитку науковців, можливості їх керованого розвитку. Однією з найважливіших характеристик дослідницького мислення здобувача освіти

є його установка на моделювання предметної діяльності, що забезпечує у нього, проєктовані психологічні новоутворення [9, с. 60].

Ураховуючи зазначені положення виділимо етапи духовно-інтелектуального розвитку молодого дослідника, що сприяє оволодіння ним основами методологічної культури.

Етап входження у науково-педагогічну діяльність Передбачає оволодіння молодими дослідниками класичною педагогічною спадщиною, а також сучасними тенденціями у сфері наукових досліджень, які становлять теоретико-методологічне підґрунтя подальшого духовно-інтелектуального розвитку. Крім того здобувачі освіти мають оволодіти базовими науково-педагогічними знаннями, сучасними методологічними підходами, що необхідне для вибору та обґрунтування теми дослідження, його об'єкту, предмету, мети, завдань. На цьому етапі вивчення матеріалу має репродуктивний характер, оскільки у молодих дослідників ще не вироблені відповідні вміння щодо вивчення джерельної бази і врахування специфіки проблеми дослідження.

Інтерес до пізнання не виражений. Нерідко науковими дослідженнями здобувачі освіти починають займатися в силу певних обставин, наприклад, у ЗВО окрім навчального процесу передбачено різні форми залучення до науково-дослідної діяльності відповідно до сучасних вимог. Здобувачі освіти не орієнтуються в категоріально-поняттєвому просторі педагогіки, не можуть виділяти сутнісні категоріальні ознаки. У процесі дослідження увага акцентується тільки на зовнішні факти, зв'язки, відсутній глибокий аналіз об'єктів дослідження. Недостатньо розвинена ініціатива, оскільки вимоги щодо написання дослідницької роботи виходять ззовні, а не від особистості самого науковця. Прагнуть дотримуватися традиційних підходів у вивченні педагогічних явищ, дії стереотипні, нові підходи не сприймаються.

Недостатньою мірою здобувачі освіти уявляють специфіку педагогічного пізнання, не можуть виділити загальне, особливе, одиничне при вивченні педагогічних явищ, процесів. Увага зосереджена на вивченні зовнішніх зв'язків. Їм важко приймати самостійні рішення, вони підпорядковані вимогам наукового керівника. Потребує сформованості внутрішня мотивація, спрямованість на науковий пошук. Здобувачі освіти не можуть критично осмислювати і творчо застосувати відомі концепції, форми та методи наукового пізнання у процесі дослідження. Частина представників цієї групи мають труднощі у встановленні наукових контактів і взаємин з різними категоріями дітей та молоді. Потребує підсилення їх мотивації до наукового пошуку. Проте більшість молодих дослідників цілеспрямовані на отримання нових знань, проявляють наполегливість, умотивованість.

У процесі духовно-інтелектуального розвитку молоді дослідники мають усвідомити, що педагогічне дослідження являє певний вид освітньої та наукової діяльності, спрямованої на здобування нових знань про закономірності навчання й виховання, соціалізації і професійної підготовки фахівців, про структуру і механізми, зміст, принципи і технології цих знань. У цей період здобувачі освіти під керівництвом викладача визначаються у напрямку вибору теми дослідження, його мети, завдань, програми. Важливо усвідомити, що педагогічне дослідження пояснює та прогнозує розвиток окремих педагогічних явищ і фактів, а також тенденції та зміни в педагогічному процесі.

Етап наукового та професійного становлення молодих дослідників. Здобувачі освіти за допомогою викладача осмислюють сутність обраної теми дослідження, його об'єкт, предмет, мету, завдання. Вони заглиблюються у вивчення духовної педагогічної спадщини, а також сучасної науково-педагогічної літератури. Відтак, поступово створюється наукове підґрунтя, що відповідає вимогам обраної наукової галузі. Формується внутрішнє прагнення до пізнання сутності педагогічного явища, процесу, з'являється інтерес до нових знань, до аналізу, вивчення джерельної бази. Набуває динаміки здатність до цілеспрямованого сприйняття об'єктивних властивостей досліджуваних явищ, процесів [8, с. 43–45].

Поступово у більшості дослідників зростає рівень мотивації до наукового пізнання за умови постійної самоосвіти.

Водночас відбувається розвиток рефлексії молодих дослідників, формуються вміння осмислювати й оцінювати свої дії, прогнозувати їх наслідки; ставити цілі та засоби їх реалізації; формуються такі якості як розвиток цілеспрямованості, відповідальності, наполегливості. У процесі навчання та дослідницької діяльності створюються умови ситуації особистісного вибору, довіри, успіху, творчості у багатоваріантних, гнучких формах.

Духовно-інтелектуальний розвиток молодого дослідника також відбувається шляхом забезпечення особистого контакту викладача і студента на основі утвердження людської гідності, поваги, відповідальності; культивування діалогічних форм педагогічної взаємодії суб'єктів освіти, обмін думками, дискусії, обґрунтування позицій; стимулювання майбутніх учителів до вироблення власних моделей поведінки й діяльності, пошуку методів їх реалізації, взаємодію з людьми в різних видах діяльності;

Створюються передумови для найбільш повної реалізації творчого потенціалу особистості в освітньому процесі, для набуття необхідної наукової та професійної компетентності. У міру розширення досвіду роботи з науковою літературою, починають

виділяти значущі перспективні концептуальні ідеї, наукові підходи, які поступово впроваджуються у науковий процес. Зокрема, належна увага приділяється системному підходу [9, с. 64], який дозволяє вивчати педагогічні об'єкти, явища як складні або великі системи, що створюють певну цілісність і мають множину елементів як системотвірних зв'язків. Останні можуть також складати певні підсистеми, які потребують окремого дослідження. Дослідники використовують цей підхід у двох видах як системний аналіз (рух думки від простого до складного, від випадкового до закономірного) та системного синтезу (рух думки від загального до часткового). У міру поглибленого оволодіння базовими педагогічними знаннями науковці починають звертати увагу на суттєві властивості предметів та педагогічних явищ і прагнуть їх відобразити у формі моделей, свідомо застосовують вже відомі закони на практиці.

Молоді дослідники починають надавати перевагу конструктивним діям оволодівають способами дослідницької діяльності, уміннями діяти у нестандартних ситуаціях. Розвивається активна підтримка нового, формується почуття нового, урахуваючи педагогічні зміни, які відбуваються в освіті в останні роки. Науковий процес набуває привабливості, значно посилюється мотивація до наукових досліджень у сфері педагогіки. Такі дослідники, оволодівають основами методології педагогічної науки і прагнуть своєчасно виконувати наукові плани, програму. Комплексно використовують методи науково-педагогічного дослідження (теоретичні й емпіричні).

Вони налагоджують наукові зв'язки, взаємини з різними категоріями науковців та суб'єктів освітнього процесу. Їх дослідження набуває гуманістичної спрямованості і передбачає відчутні зміни в педагогічній практиці [6, с. 34]. Вони прагнуть здійснювати експериментальну роботу, упроваджують активні методи навчання, виховання у педагогічний процес, успішно реалізують інноваційні технології. Результати дослідження проходять апробацію на різних науково-практичних конференціях, методологічних семінарах тощо.

Етап усвідомленого наукового пошуку. У сфері інтелектуального зростання молоді дослідники починають усвідомлювати та оволодівати категоріально-поняттєвим апаратом педагогічного дослідження, спроможні інтерпретувати різні наукові підходи, концепції, ознайомлені з актуальними педагогічними проблемами, спроможні виділяти пріоритетні з них та виокремлювати об'єкт та предмет власного наукового пошуку. Вони обирають необхідний комплекс науково-педагогічних методів для проведення власного дослідження; обирають концепцію дослідження; моделюють програму наукового пошуку; у них

збагачується відповідний духовно-інтелектуальний потенціал, здатність до пошуку істини.

Молоді дослідники прагнуть професійно оволодіти основами базових психолого-педагогічних знань, поєднують знання рідної мови із знаннями однією чи декількома іноземними мовами; виражена допитливість (мають високий рівень наукового пізнання, проявляють високий інтерес до нових знань і, зокрема, до нової літератури як джерела знань); виражена спостережливість (здатність до об'єктивного сприйняття різноманітних властивостей педагогічних явищ та процесів).

Духовно-інтелектуальне зростання молодих дослідників характеризується такими якостями: ініціативність та креативність (здатність приймати самостійні рішення, генерувати нові ідеї і втілювати їх у практику, «заряджати» цими ідеями інших дослідників); властиве почуття нового (активна підтримка нового, творчий характер наукової діяльності); сумлінність, старанність (виражене прагнення вчасно виконувати поставлені завдання, намічений план, програму дослідження); характерне відповідальне ставлення до наукової діяльності, за свої вчинки, дії, для більшості властива комунікабельність (уміння налагоджувати взаємодію з різними людьми за статусом, віком, характером; доброзичливість, поважливе ставлення до інших людей, чуйність, здатність радіти успіхам інших людей).

Етап наукової зрілості. Молоді дослідники спираються на критерії наукового пізнання. Зокрема, у процесі дослідження вони орієнтовані на виявлення об'єктивних закономірностей педагогічних процесів тобто на виокремлення суттєвих, загальних властивостей об'єкта дослідження. Усвідомлюють педагогічне дослідження як ступінь сходження від абстрактного до конкретного. Мають установку на перетворення педагогічної теорії в метод пізнавальної діяльності. Виникає потреба відтворювати педагогічну практику в категоріальній системі педагогіки. В історико-педагогічних дослідженнях простежують генезу розвитку педагогічних явищ та процесів. Вони прагнуть об'єктивно оцінити педагогічну ситуацію, умови розвитку, впливові чинники, характеристики досліджуваного явища і позбавляються суб'єктивістських моментів. Виражене розуміння світоглядних, гуманістичних функцій педагогічного дослідження, що передбачає позитивні зрушення у навчально-виховній системі, сфері особистісних якостей особистості. Намагаються критично ставитися до процесу пізнання педагогічної дійсності [9, с. 61–62].

Знання, які набуваються ними у процесі наукового пошуку стають «керівництвом до дії» і сприяють позитивним змінам педагогічної реальності. Під час наукового пошуку науковці узагальнюють факти, поглиблюють і розвивають теоретичні положення, уточнюють базові поняття. Молоді дослідники широ-

ко впроваджують у процес дослідження сучасні наукові підходи: системний, особистісно-орієнтований, синергетичний, акмеологічний, культурологічний, аксіологічний, компетентнісний, адаптивний та інші. Для наукових робіт системного характеру характерна строга доведеність, обґрунтованість отриманих результатів за допомогою методів математичної статистики. Науковцями цієї категорії властива постійна методологічна рефлексія, тобто дослідники кожен етап дослідження супроводжують аналізом власної наукової діяльності, усвідомленням самих дослідницьких процедур. Вони вивчають наукові методи, засоби, прийоми, за допомогою яких глибоко пізнають досліджувані об'єкти. Критично осмислюють і творчо застосовують у дослідженні сучасні концепції, форми і методи наукового пізнання.

Глибоко усвідомлюють специфіку педагогічного пізнання як складову наукового пізнання, що орієнтоване на розвиток педагогічних явищ його динаміку. Особлива увага приділяється вивченню загального та особливого, наприклад, аналізу унікального педагогічного досвіду. Педагогічне дослідження для цієї групи дослідників завжди набуває ціннісно-сміслову спрямованість і відтворює особистісний сенс буття.

У науковців такого рівня увага акцентована на розробку, насамперед, теоретичних засад дослідження, виявлення певних тенденцій та закономірностей розвитку педагогічних явищ, вивчення внутрішніх причинно-наслідкових зв'язків. Теорія виступає для них як засіб досягнення нового знання. Вони моделюють, передбачають перспективи розвитку педагогічного явища та його практичну спрямованість. Молоді дослідники цієї групи працюють завжди результативно, вчасно завершують свої дослідження й успішно їх захищають.

У Житомирському державному університеті імені Івана Франка викладається ряд педагогічних курсів, серед них: «Актуальні проблеми педагогічної науки», «Методологія педагогічного дослідження та академічна доброчесність в освіті», «Основи педагогічних досліджень», «Методика оформлення наукових досліджень» для студентів, магістрів та аспірантів.

За цей період розроблено та апробовано науково-методичне забезпечення: систему евристичних і професійно-орієнтованих задач, задачних ситуацій, вправ, побудованих за принципами «ціннісно-сміслового самовизначення»; процедури моделювання педагогічних ситуацій і науково-педагогічних явищ (кейс-метод, метод проєктів, інтерактивні методи, ІКТ), імітаційно-ігрові методики навчання. Застосовано проблемно-позиційний спосіб навчання, форми організації навчально-пізнавальної і дослідницької діяльності молодих дослідників (методологічні семінари, тренінги), написання дослідницьких наукових праць, магістерських робіт, дисертацій.

Упроваджено у практику контекстні технології, технології позиційного навчання, технології подієвого навчання, кейс-технології, інтернет-технології. Апробовано методику розвитку методологічної культури молодих дослідників, розроблено систему авторських навчальних програм з педагогічних дисциплін та відповідні методичні рекомендації і навчально-методичні посібники до них, а також завдання для індивідуальної та самостійної роботи навчально-пізнавальної, науково-дослідницької діяльності. Водночас на високому рівні розвиваються такі особистісні якості та ціннісні орієнтації як цілеспрямованість, відповідальність, креативність, наполегливість, відкритість до нового, доброзичливість, толерантність, що сприяє розвитку індивідуальності молодого дослідника і в цілому його духовно-інтелектуальному становленню.

Важливу роль у контексті досліджуваної проблеми відіграють етичні принципи доброчесності у науковому пошуку. У Законі України «Про освіту» (ст. 42) зазначено, що академічна доброчесність — це сукупність етичних принципів і визначених законом правил провадження академічної діяльності, які є обов'язковими для всіх учасників (суб'єктів) такої діяльності та спрямовані на забезпечення довіри до результатів навчання, досліджень та творчості. Академічна доброчесність — довіра в освіті й науці, всі процеси відбуваються відповідно до правил, а заявлене відповідає реальності.

У законодавчих документах зазначено, що дотримання академічної доброчесності у діяльності викладача передбачає:

- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність;
- контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти;
- об'єктивне оцінювання результатів навчання.

Водночас під керівництвом викладача молоді дослідники здійснюють:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання;
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Висновки. Отже, сформований молодий науковець виконує складні види дослідницької діяльності, які характеризуються різноманіттям соціальних ролей, постійно взаємодіє з іншими дослідниками. Їх світогляд базується на усвідомленні істини, способів її досягнення та її цінності.

Таким чином, високий рівень розвитку духовно-інтелектуального розвитку молодих дослідників передбачає і високий рівень методологічної культури, розвинене концептуальне та категорійне мислення, спрямоване на постійне самопізнання, саморозвиток, самореалізацію, що постає підґрунтям для набуття наукової компетентності молодого дослідника. Дослідницька діяльність здобувачів освіти також спрямована на збереження та збагачення вищих духовних цінностей людства, національної культури, мови, історичної пам'яті, національних і духовних святинь, осмислення місії та сенсу свого існування.

List of references / Список використаних джерел

1. Ball H. O Landmarks of modern humanism (in the social, educational, psychological spheres) / ed. 2nd edition, Zhytomyr: Zhytomyr Ivan Franko State University, 2008. 155 p.
2. Bekh I.D. Personality on the way to spiritual values: a monograph. Kyiv: Bukrek, 2018. 296 p.
3. Encyclopedia of Education / Acad. of Pedagogical Sciences of Ukraine; editor-in-chief V. Kremen. Kyiv : Yurinkom Inter, 2008. 1040 p.
4. Zyazyun I. A. Pedagogy of the Good: Ideals and Realities: scientific and methodological manual. Kyiv: IAPM, 2000. 312 p.
5. Kremen V. H. Philosopher of human-centeredness in the educational space. Kyiv: Knowledge of Ukraine, 2011. 520 p.
6. Krushelnyska O. V. Methodology and organization of scientific research: a textbook. Kyiv: Condor, 2006. 206 p.
7. Lavrentieva O. O. Development of methodological culture of the future teacher of natural disciplines in the process of professional training: theoretical and methodological aspect: monograph / edited by L. O. Khomych. Kyiv: KNT, 2014. 456 p.
8. Surmin V. P. Workshop of a scientist: a textbook for a scientist. Kyiv: Training and Methodological Center "Consortium for Improvement of Management Education in Ukraine", 2006. 302 p.
9. Chernilevsky D. B. Methodology and technology of scientific activity: a textbook. Kyiv; Vinnytsia: University "Ukraine", 2007. 364 p.